



**PEDAGOGIK AMALIYOT JARAYONIDA BO'LAJAK
O'QITUVCHILARNING REFLEKTIV KO'NIKMALARINI
RIVOJLANTIRISH METODIKASI**

Toshtemirova Sarvinoz Obidovna
Samarqand davlat pedagogika
instituti magistranti

Annotatsiya: Mazkur tezisda pedagogik amaliyot jarayonida bo'lajak o'qituvchilarning reflektiv ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi keng yoritilgan. Tadqiqotda reflektiv ko'nikmalarning mohiyati, ularni amaliyot davomida shakllantirish bosqichlari, metodlari hamda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari tahlil qilingan. Kelajak o'qituvchilarida reflektiv madaniyat va mustaqil tahlil qilish, o'z ustida ishlash, jarayonlarni samarali boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirishning nazariy va amaliy asoslari, reflektiv tahlil jarayonini muntazam yo'lga qo'yishning dolzarbligi asoslangan.

Kalit so'zlar: Pedagogik amaliyot, refleksiya, reflektiv tahlil, o'qituvchi kompetensiyasi, metodika, zamonaviy texnologiyalar, tashabbus, professional rivojlanish, mustaqil fikrlash, pedagogik tajriba.

Bugungi kunda ta'lim tizimining zamonaviylashtirilishi, pedagogik kadrlar tayyorlash tizimi oldiga katta maqsadlar qo'ymoqda. Xususan, kelajak o'qituvchilarining nafaqat bilimli va malakali, balki o'z faoliyatini chuqur tahlil qila oladigan, o'z ustida ishlashga doimintiladigan, kasbiy jihatdan refleksiv kompetent yetuk mutaxassis bo'lib shakllanishi dolzarb masalalardan biridir. Reflektiv ko'nikmalar kuchli bo'lgan pedagog real dars jarayonida yuzaga keladigan turli-muammoli holatlarni aniqlaydi, tahlil qiladi, to'g'ri xulosalar chiqaradi va faoliyatini zamonaviy talablar darajasida qurishga erishadi. Aytish mumkinki, reflektiv ko'nikmalar bo'lajak o'qituvchining kasbiy rivojlanishida poydevor vazifasini bajaradi.



Pedagogik amaliyot esa bu yo'lda asosiy maydon bo'lib, aynan shu jarayonda nazariy bilimlar amaliy faoliyat bilan sinovdan o'tadi, o'quv-mashg'ulot faoliyati davomida bo'lajak o'qituvchi o'zining kuchli va zaif tomonlarini idrok etadi, kundalik pedagogik vazifalarni qanday bajarilayotganini baholaydi, kamchilik va xatolardan to'g'ri xulosalar chiqarib rivojlanadi [1].

Reflektiv ko'nikmalar, eng avvalo, o'qituvchining o'z faoliyati ustida doimiy tarzda fikr yuritish, tahlil qilish, natijalarni baholash va kerak bo'lsa o'z harakatlarini tuzatish qobiliyatidir. Refleksiya jarayoni orqali pedagog nafaqat o'z faoliyatini, balki o'quvchilarning holati, ularning ruhiy-psixologik xususiyatlari, o'zlashtirish darajasi hamda darsning samaradorligi borasida ham obyektiv ma'lumotga ega bo'ladi. Shu bois, pedagogik amaliyot jarayonida bo'lajak o'qituvchilar uchun reflektiv ko'nikmalarni rivojlantirish asosiy metodik vazifalardan biri sifatida qaraladi. Pedagogik amaliyotning dastlabki bosqichlaridan boshlab reflektiv tahlilga yo'naltirilgan maxsus topshiriqlar, tadqiqotlar yoki individual vazifalarni keng qo'llash muvaffaqiyatli natija beradi. Har bir amaliyot ishtirokchisi, har bir o'tgan dars yoki darsdan tashqari faoliyatdan so'ng o'zining bajargan ishlarini yoritib, kundalik yuritishi, natijalarni tahlil qilishi, fikr va xulosalarini rasmiylashtirishi talab qilinadi. Bu orqali uning mustaqil tahliliy qarashlari shakllanadi, o'z harakatlarini konstruktiv o'zgartirish, kamchiliklarni bartaraf qilish, oldindan to'g'ri rejalashtirish ko'nikmalari mustahkamlanadi. Darslarda yuzaga kelgan noqulay yoki muammoli vaziyatlarga refleksiv yondashuv orqali yechim topish — murabbiy uchun muhim professional sifatdir. O'z- o'zini tahlil qilish, xatolarini tan olish, ustoz va o'quvchilar nigohidan baholash me'yor uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Reflektiv tahlil uchun samarali metodik usullardan biri — pedagogik amaliyot kundaligini yuritishdir. Kundalikda o'tgan har bir dars, undan olish mumkin bo'lgan asosiy xulosa, qayerda xatolik yuz bergani, qanday pedagogik yondashuv samarali chiqqani, o'quvchilar faol emasmikan,



muammo nechog'lik o'z yechimini topdi, kelasi darsda nimaga e'tibor qaratish kerakligi chuqur yoritiladi. Bu jarayon natijasida bo'lajak o'qituvchi o'z faoliyatiga ekranni tashqaridan nazar solganidek baho beradi, stereotiplardan xoli bo'ladi, yangilikka ochiq bo'lib shakllanadi [2].

Kuzatuv va tahlil amaliyoti ham reflektiv ko'nikmalarni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Kuzatuvchi bo'lajak o'qituvchi tajribali ustoz darsini, unga qo'yilayotgan savollar, o'quvchilarning ishtirokchiligi, pedagogik usullar tanlovi, vaqtni taqsimlash, dars ritmida nimalar muhim, qanday usullar kutilmagan natija bermoqda kabi jihatlarni diqqat bilan o'rganadi. So'ngra mustaqil ravishda analiz qilish, o'z strategiyasini ishlab chiqish, kerakli pedagogik texnikalarni faol amaliyotda sinab ko'rish orqali kasbiy rivojlanishiga kuchli turtki beradi. Reflektiv tahlil jarayonida guruhli ishlar ham katta rol o'ynaydi. Bo'lajak o'qituvchilar o'rtasida tashkil etiladigan guruhli suhbat va debriefinglar bu yo'lda samarali vositaga aylanadi. Guruhli muhokama jarayonida har bir ishtirokchi amaliyot davomida duch kelgan muammo, yutuq yoki xatoliklarini oshkora tahlil qiladi, boshqalar tajribasidan o'rganadi, individual yechimlarni muhokama qilib, yangi g'oyalar ishlab chiqadi. Shu yo'l bilan tahlilchi fikrlash, tanqidiy qarash, baholash va fikr almashish ko'nikmalari mustahkamlanadi. Guruhli refleksiya pedagogik muhitda ochiqlik, ishonch, o'zaro hamkorlik, doimiy motivatsiyani rag'batlantiradi [3].

Yangi zamonaviy axborot texnologiyalari yordamida online reflektiv bloglar, tanqidiy yozuvlar, elektron kundaliklar yuritish o'qituvchining reflektiv salohiyatini oshirishda innovatsion vosita bo'lib xizmat qiladi. Har bir bo'lajak o'qituvchi pedagogik blog, ijtimoiy tarmoqlardan konstruktiv foydalanish orqali ta'lim jarayoniga zamonaviy texnologiyalar kirib kelishini ta'minlaydi, pedagogik mulohazalar, innovatsion tajribalarni butun jamoa bilan almashadi. Reflektiv ko'nikmalarni rivojlantirish jarayonida mustahkam ilmiy-nazariy baza muhim ahamiyatga ega. Amaliyotchilar pedagogik psixologiya,



innovatsion dars tizimi, didaktika va metodika, zamonaviy testlashtirish, tahliliy monitoring, holatli tahlil va diagnostik tahlil metodlari asoslarini puxta o'zlashtirishlari lozim. Ushbu nazariy bilimlar amaliyot natijalari bilan sintezga kirganda, professional kompetensiyalar mukammal rivojlanadi [4].

Pedagogik amaliyotda faol refleksiya uchun o'qituvchiga individual rivojlanish rejasini ishlab chiqish tavsiya qilinadi. O'zining yillik yoki choraklik rejasida intilayotgan natijalar, orzu va maqsadlar, erishgan yutuqlar, qiyinchilik va xatolarni har bir davrda baholab chiqish, yangi zamonaviy usullarni sinab ko'rish, o'z ustozlari va hamkasblaridan doimiy teskari aloqa olish, natijalarni har doim zamonaviy talablarga moslashtirish ko'nikmalari shakllanadi. Bunda o'qituvchi bolaning to'liq o'sish va rivojlanish omillarini chuqur o'zlashtiradi, hamkasblari bilan bir qatorda, o'z ustida ishlashdan to'xtamaydi. Amaliyot jarayonida "o'zini baholash" yoki "peer-reflection" metodikasi ham joriy qilinadi. O'qituvchi nafaqat o'zini tahlil qiladi, balki do'stlari, guruhdoshlari tomonidan baholanadi, har bir qadam, har bir harakat jamoaviy muhokamaga ega bo'ladi. Bu metodikaga dastlab boshqalarning fikriga ochiq bo'lish, konstruktiv tanqidni qabul qilish, o'z strategiyasini yangilash kabilar kiradi. O'rtacha hisobda, amaliyot davridan o'tgan har ehtimoiy pedagogik faoliyat sahnasi yangi, chuqur savol va muammolar yechimini talab qiladi. Bu esa har kungi reflektiv jarayonga o'qituvchini odatlantiradi. Pedagogik amaliyotda moslashuvchan va zamonaviy reflektiv metodlarni ishlatish o'qituvchilar uchun kasbiy samaradorlik, motivatsiya, tashabbuschanlik, pedagogik tashabbus, raqamli savodxonlik va kreativlik kabi ko'p sonli sifatlarni rivojlantiradi. O'qituvchi har bir yangi topshiriqda, har bir dars mashg'ulotida, har doim o'z ustiga tanqidiy va tahliliy nazar bilan qarashi, ularni asosli, ilmiy, dalillarga tayanib tahlil qilishi kerak bo'ladi. Bu zamonaviy ta'lim sifatining oshishiga xizmat qiladi.

Refleksiya natijalarini monitoring qilish va muntazam yozib borish ham ko'nikmalarni mustahkamlashda muhimdir. O'qituvchi har dars yoki



amaliyotdan so'ng o'zining natijalarini, qilgan ishlarini, erishgan natijalarini, yetishmagan jihatlarni yozib boradi. Bu esa o'z navbatida kelajakdagi faoliyatini rejalashtirishda, xatolardan to'g'ri xulosa chiqarishda, pedagogik faoliyatini professional darajaga olib chiqishda yordam beradi.

O'quvchilar bilan doimiy muloqot o'rnatish va ularning fikrlarini tahlil qilish orqali reflektiv ko'nikmalar yanada kuchli rivojlanadi. O'qituvchi har bir o'quvchining individual psixologik xususiyatlarini, ehtiyojlarini hisobga olgan holda faoliyat yuritadi, har bir muammoni holatli tahlil asosida hal qilishga harakat qiladi. Sinfda yuzaga kelgan har qanday o'zgarish, o'quvchining faol emasligi, psixologik muammolari yoki o'qishdagi orqaga qolish hollarida reflektiv tahlil orqali sabablar aniqlanadi, mos usullar tanlanadi, zaruriy texnikalar amaliyotga joriy qilinadi. Reflektiv ko'nikmalarni rivojlantirishda ustoz va murabbiylarning teskari aloqasi beqiyos ahamiyatga ega. Tajribali o'qituvchi doimiy ravishda bo'lajak pedagogga samimiy va obyektiv teskari aloqa beradi. Shu asosda o'z faoliyatini yo'lga qo'yadi, muhandislik tahlillar olib boradi, professional o'sishga harakat qiladi. Darsdan tashqari faoliyatda ham ustoz murabbiydan teskari aloqa olish, o'z reflektiv yondashuvini kuchaytirish, kasbiy motivatsiyani kuchaytiradi [5].

Xulosa

Pedagogik amaliyot davomida bo'lajak o'qituvchilarda reflektiv ko'nikmalarni rivojlantirish zamonaviy ta'lim tizimining ajralmas ehtiyojiga aylangan. Reflektiv ko'nikmalar samarali shakllangan pedagog har doim darslarini, o'quvchilari va sinf jamoasi faoliyatini obyektiv tahlil qiladi, xatolarni tezda aniqlaydi, ularni bartaraf etish yo'llarini ishlab chiqadi, so'nggi innovatsion yondashuvlardan foydalanib, kasbiy yetuklikka erishadi. Bo'lajak o'qituvchida reflektiv kompetensiyaning shakllanishi uchun kundalik yuritish, guruhli muhokama, individual va jamoaviy suhbat, elektron kundaliklar hamda ustoz va hammuallashtirilgan monitoring metodlari keng qo'llanilishi amaliy ahamiyat kasb etadi. Xullas, refleksiya pedagogik amaliyot jarayonida kelajak



o'qituvchisining asosiy kasbiy rivojlanish vositasiga aylanadi. Bu esa zamonaviy darsning natijador, samarali va individual yondashuv asosida olib borilishini kafolatlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Sultonov, B.S. (2019). Pedagogik faoliyatda refleksiya va uning zamonaviy talqini. – Toshkent: Fan.
2. Murodova, O.J. (2021). Zamonaviy ta'limda reflektiv yondashuv metodikasi. – Samarqand: Ma'rifat.
3. Matyokubov, A. va boshq. (2020). Innovatsion pedagogika asoslari. – Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.
4. Shodmonova, S.A. (2022). Pedagogik amaliyotda reflektiv analizni tashkil etish. – Qarshi: Qarshi davlat universiteti nashriyoti.
5. Abdullayeva, G.A. (2018). Har tomonlama yetuk shaxs tarbiyasi va reflektiv metodlar. – Toshkent: Ta'lim.